

Van welke planten leven de rupsen van het Groentje? Wat is het effect van maaien op het voorkomen van dit vlindertje? Op deze en andere vragen probeert een onderzoek in Vlaanderen antwoord te geven.

*Het Groentje is gemakkelijk te herkennen aan de groene onderkant van de vleugels
Foto: Henkjan Kievit.*

Erica en het Groentje

Kris Decler

In de westelijke helft van België behoort het Groentje (*Calophrys rubi*) tot de groep van de zeldzame dagvlinders. In de provincie West-Vlaanderen zijn slechts drie populaties van enige omvang bekend, alle voorkomend in natte heideterreinen. Twee terreinen betreffen militaire domeinen. Een derde vindplaats vormt het natuurreservaat "de Gulke Putten" te Wingene, sinds 1970 beheerd door de vzw Natuurreservaten (zie figuur 1). Uit dit laatste gebied rapporteren we enkele waarnemingen betreffende het Groentje en de typische waardplant in West-België: Gewone dophei (*Erica tetralix*).

Figuur 1
Ligging van het
Natuurreservaat "De Gulke
Putten" en de provincie
West-Vlaanderen in België.

DE GULKE PUTTEN

De oppervlakte natte heide is uiterst beperkt in de provincie West-Vlaanderen, zo ook in "de Gulke Putten". Een populatie van het Groentje komt er voor op een perceel natte heide van ca. 1 ha. Het grootste aantal individuen dat er ooit op 1 dag werd geteld bedraagt 53 (16 juni 1986). De helft van het perceel is vochtig schraalland dat in augustus gemaaid wordt, met een begroeiing van ondermeer Heidekartelblad, Tormentil, Gewone dophei, Blauwe zegge, Tweenervige zegge, Veldrus, Pijpestrootje, Gevlekte orchis en veel Veenmos. Een ander deel bestaat uit monotone pijpestrootjebulten waarin verspreid plagplekken met de karakteristieke pioniervegetaties aanwezig zijn: Hier en daar is er opslag van Ruwe berk, Wilg en Sporkhout. Opmerkelijke planten die het belang van het gebiedje verder onderstrepen zijn Beenbreek en Melkviooltje. In hetzelfde biotoop vliegt bovendien ook de Aardbeivlinder. Eén zijde van het perceel wordt begrensd door een 10 meter brede strook vochtig hooiland met een opvallende voorjaarsbloei van Kruipe boterbloem en Koekeksbloem. Voor het overige is het gebiedje omgeven door bemest weiland. Het is

daardoor erg kwetsbaar voor bijvoorbeeld verontreiniging met meststoffen.

HET GROENTJE

De eerste Groentjes verschijnen al in april en de grootste aantallen worden in mei waargenomen, foeragerend op bloeiende boterbloemen. Mogelijk vindt daar ook het grootste deel van de paringen plaats. Op de natte heide zelf komen de Groentjes nooit zo geconcentreerd voor als in het aangrenzende hooiland. De eieren worden afgezet op Gewone dophei, die massaal aanwezig is in het gemaaide schraalland en op de oudere plagplekken. Vanaf juli tot begin augustus kunnen de groene Groentjesrupsen op hun waardplant worden aangetroffen. Ze hebben het vooral gemunt op de bloemen en bloemknoppen en in mindere mate op jonge blaadjes van de Dopheide. In de literatuur worden vooral Blauwe bosbes, Struikheide, Brem en Spor-

De rupsen van het Groentje zijn in de Gulke Putten vrij gemakkelijk te vinden op de Dopheidebloempjes in de maand juli en de eerste helft van augustus.
Foto: Kris Decler.

kehout als waardplant gemeld. In het reservaat zijn de rupsen tot nu toe echter enkel op Dopheide aangetroffen.

We mogen wellicht concluderen dat Sporkehout en Struikheide, die ook in het gebied voorkomen, hoogstens uitzonderlijk als waardplant worden gebruikt. Dit betekent dat de populatie Dopheide erg belangrijk is voor het voortbestaan van de populatie Groentjes.

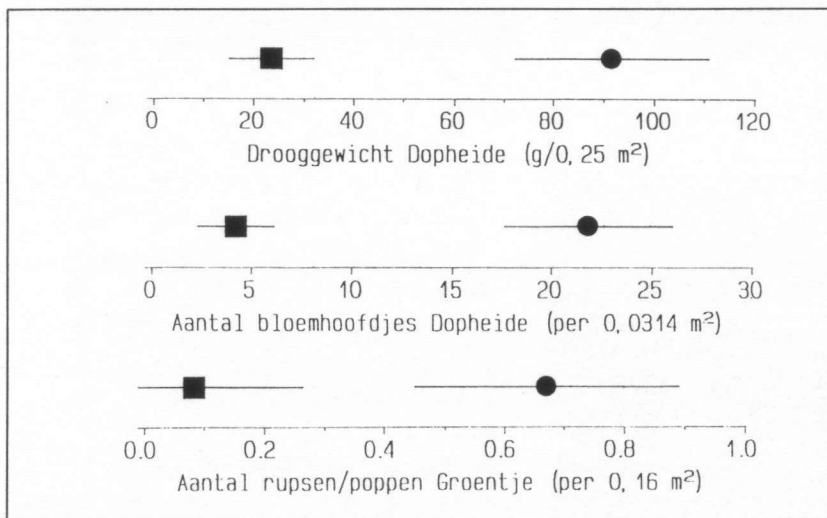
EFFECTEN MAAIBEHEER

In het gemaaide schraalland wordt op een zeer kleinschalige wijze geëxperimenteerd met een maaibeheer in een rotatiecyclus van 3 jaar. Dat wil zeggen dat enkele proefvelden één keer in de drie jaar in augustus gemaaid worden. Dit heeft duidelijke gevolgen voor ondermeer de Dopheide. Bij het rotatiebeheer groeit dit dwergstruikje veel forser uit en bloeit veel uitbundiger dan in het geval van een jaarlijks maaibeheer (figuur 2). In het kader van een breder opgezet ecologisch onderzoek naar de ongewervelde fauna van het reservaat werd een vergelijking gemaakt tussen de jaarlijkse gemaaide vegetatie enerzijds en een proefvlak met rotatiebeheer (één keer in de drie jaar maaien) anderzijds. In beide vegetatietypen werden in januari, half juni en begin augustus telkens 6 zoden van 40 x 40 cm uitgestoken (zg. kwadraatstalen). In het laboratorium werden hier de insecten uitgezocht. Enkel in januari en begin augustus werden rupsen of poppen van het Groentje aangetroffen. In totaal werd in de jaarlijks gemaaide zone slechts 1 enkele rups in de kwadraatstalen aangetroffen; in het proefvlak met rotatiebeheer, daarentegen, 4 rupsen en 4 poppen. Statistisch was er een significant verschil tussen beide beheersvormen (Mann-Whitney U test : $0,05 < p < 0,01$). Dit betekent dat de eierleggende wijfjes een duidelijke voorkeur vertonen voor weelderig bloeiende, forse dopheideplanten of zones met grote vlekken Dopheide. Jaarlijks maaibeheer in dit soort schraallanden is daarom wellicht minder gunstig voor het Groentje. Ook zichtwaarnemingen en sleepvangsten bevestigen de hypothese dat er minder rupsen

Rotatiebeheer geeft aanleiding tot een andere vegetatiestructuur, links: maaibeheer in een rotatiecyclus van 3 jaar, rechts: jaarlijks maaibeheer in augustus (situatie in de maand juli).
Foto: Kris Decler.

in de korte, jaarlijks gemaaide Dopheide-vegetaties voorkomen. Onze bevindingen vormen een mogelijke verklaring voor het feit dat in andere natte heiderelicten in de streek nooit of slechts in zeer kleine dichtheden Groentjes zijn waargenomen: Dopheide is wel aanwezig, maar altijd schaars en nooit tot echte vlekken uitgegroeid. De belangrijkste reden hiervoor is afwezigheid van actief beheer, waardoor Pijpestrootje snel allesoverheersend wordt.

Figuur 2: Gemiddelde waarden (met 95%-vertrouwensgrenzen) van het drooggewicht en het aantal bloemhoofdjes van Dopheide en het aantal aangetroffen rupsen en poppen van het Groentje bij een verschillende rotatiecyclus in het maaibeheer. Links (vierkant): jaarlijkse maaibeheer in augustus; rechts (cirkel): rotatief maaibeheer in augustus in een cyclus van 3 jaar.

De mogelijkheid voor een natuurlijke (her)kolonisatie van geschikte terreinen is een eeuwige hamvraag in het natuurbehoud. Het Groentje heeft ons inziens (gelukkig) wel degelijk enige neiging tot zwerven. In het natuurreservaat "de Gulke Putten" werden herhaaldelijk tot enkele honderden meters in de omgeving van de hoofdpopulatie solitaire individuen gezien. De vlinders wa-

ren meestal te vinden langs zonnige bosranden op braamstruiken.

Bij verstoring gebeurde het soms dat de dieren in een warrelende vlucht wegvlogen over of in de toppen van de bomen. Het volgende voorbeeld is eveneens een illustratie van het zwerfgedrag van het Groentje. Temidden van een bosgebied binnen hetzelfde natuurreservaat, op zo'n 300 à 400 meter van de hoofdpopulatie, werd in 1983 een perceel van ca. 100 m kaalgekapt en afgeplagd. Vijf jaar later werd op de aanwezige Dopheidestruikjes reeds een rups van het Groentje aangetroffen. De aanwezigheid van zonnige bosranden of bospaden en struweelrijke bermen in het landschap zijn vermoedelijk essentiële voorwaarden om natuurlijke (her)kolonisatie van, of uitwisseling met verderaf gelegen gebieden mogelijk te maken.

Met dank aan Querin Vyvey en Herman Stieperaere voor de biomassabepaling van Dopheide en aan de RTT voor de toelating om het terrein te betreden.

SUMMARY

A population of *Calophrys rubi* was studied in a relict area of wet heathland in the western part of Belgium. Caterpillars were found to feed on the flowers heads of *Erica tetralix*. Part of the *Erica* vegetation is annually mown in august, while a small part is mown by a rotational cycle of three years. It is demonstrated that the biomass and the number of flower heads of *E.tetralix* are statistically higher after an interval of three years of succession. Quadrat sampling revealed that, consequently, the number of caterpillars and pupae increased significantly as well, compared to the usual annual mowing. Wandering behaviour of *C.rubi* was noticed in the surrounding area. The importance of sunny road verges and woodland edges is emphasised for the dispersal capacity of the